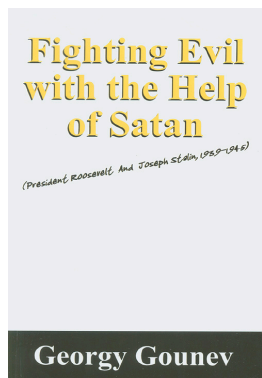

**ВОЙНА СРЕЩУ ЗЛОТО В СЪЮЗ СЪС САТАНАТА:
Георги Гунев за отношенията между Франклин Делано Рузвелт и Йосиф Ви-
сарионович Сталин през Втората световна война
1939-1945**

Ст. н. с. д-р Никола Р. Казански, E-mail: refer2@cl.bas.bg

Georgy Gounev was born and raised in Bulgaria. He has obtained his Master's degree in history from the University of Saint Clement, Sofia, Bulgaria, and his PhD from the Institute of Foreign Relations, Moscow, Russia. G. Gounev has published four books in his native country, and currently is at work on a sequel of the book you are holding in your hands, which is devoted to the analysis of the present stage of the American-Russian relations. G. Gounev lives in Southern California where he is involved in teaching, writing and public speaking.

**Fighting Evil with the Help of Satan: President Roosevelt and Joseph Stalin, 1939-1945. — Denver, Colorado : Outskirts Press, Inc., 2009. — 420 p.
ISBN 9781432710989**

/книгата се намира във фонда на Централна библиотека на БАН/.

Все още са редки историческите изследвания от български автори, неповлияни от една или друга политическа конюнктура. Такъв е безспорно трудът на **Георги Гунев**, посветен на връзките между американския президент Рузвелт и съветския диктатор Сталин¹. **Самият Георги Гунев** започва да събира материали за книгата си преди повече от тридесет години като аспирант в Московския държавен институт по международни отношения в доста сложни и неблагоприятни условия за тази дейност. Особено ценното в нея е, че се основава изцяло на трудно достъпни документални източници, както и на интервюта с преки участници в събитията или техни потомци.

Първият важен приносен момент в изследването на Гунев е задълбоченият сравнителен анализ на двата военновременни съюза на Сталин — първия с Хитлер (1939-1941), а втория с Англия и САЩ (1941-1945). Докато първият от тях съответства на вътрешните и външни цели и задачи на двата тоталитарни режима и се благоприятства от самата им природа, то вторият е противоестествен и се налага от извънредни и крайни обстоятелства.

На фона на дълбоката икономическа, политическа, идейна и морална криза на западните демокрации в периода между двете световни войни тоталитарните режими на Хитлер и Сталин предизвикват отначало определена подсъзнателна симпатия дори в някои убедени демократи. Нека си спомним позабравения роман на левия пролетарски писател Ъптон Синклер „Агент на Председателя” (С., 1946), в който с нескрито възхищение се описва специалната част на СС „Мъртвешка глава”, охраняваща алпийската резиденция на Хитлер в Бертехсгаден. Да не

¹ **Георги Иванов ГУНЕВ** (род. 1944) е доцент в Софийския университет „Св. Климент Охридски” по Нова и най-нова история (1976-1989). Понастоящем живее и преподава в САЩ. Автор е още на трудовете:

„Към бреговете на свободата или за Никола Петков и неговото време” (С., Информ. обслужване, 1992. 152 с.);

„Уинстън Чърчил и Балканите” (С., Рива, 2007. 342 с., в съавт. с проф. Иван Илчев).

говорим за романа на Лион Фойхтвангер „Москва 1937”, където четем: „Сталин е издигнал се до гениалността тип на руски селянин и работник... Изключително искрен и скромнен, не си е присвоил никаква титла... Дал е на Съветския съюз нова демократична конституция, окончателно е регулирал националния проблем... Съветските граждани са осигурени с обилна храна, дрехи, кина, театри...”. Показателно е, че преди да я напише, авторът провежда интервю със самия Сталин. Самата книга е отпечатана първо на немски в Амстердам и чак след това бива преведена и издадена в СССР. Изобщо западните интелектуалци, включително Бърнард Шоу и други известни личности са считали, че лагерите в СССР наистина превъзпитават човека, затворите го преобразяват в положителен смисъл на думата, въобще информационната завеса е била толкова плътна и толкова умело спусната, че малцина са се досещали за истинския облик на този „добродетелен” човек. Като израз на това заслепение (искрено или не) са стиховете на френския писател Луи Арагон от 1931 г.: *„Пея за Ге Пе У, / необходимо във Франция / Да живее Ге Пе У, / диалектическа фигура на героизма”* (ЧК-ГПУ-ОГПУ-НКВД – органите за вътрешна сигурност на Съветския съюз).

„Ако Франклин Рузвелт имаше по-пълно и по-задълбочено знание относно тоталитаризма, може съвсем основателно да се предположи, че той би се отнасял към Сталин по съвсем различен начин” — пише Георги Гунев. Но още Уйлям Булит (1891-1967), първият посланик на САЩ в Съветския Съюз (1933-1936) — един изключително ерудиран интелектуалец — е имал определени затруднения в това отношение, след като споделя, че „за мен Сталин е жилав циганин, чиито корени и емоции надхвърлят моята интелигентност и жизнен опит”. Булит се оказва лице в лице с мрачния космос на Сталин, където конспирациите и жестокостите са ежедневие, в което грубата сила в нейния най-първичен ипостас се вихри в източни мистерии и където всичко — любов, страст, пари, приятелство, семейство — са подчинени единствено на волята за власт, която се упражнява безцеремонно и безразделно. Западното образование и възпитание е безпомощно пред този безпощаден свят, който е не само коренно различен, но и напълно непознат. По такъв начин това най-проницателно американско официално лице подказва, че начинът на мислене и действие на революционери като Сталин са напълно чужди и неразбираеми за политическия и бюрократически манталитет на американския елит. Все пак той отправя пророческо предупреждение към Рузвелт на 29 януари 1943 г., в което отбелязва, че в същността си Сталин не се е променил и не може да се промени.

Според Георги Гунев ако Сталин се проваля изцяло в стратегическата предвоенна игра с Хитлер, то той печели напълно гамбита с американския президент. Освен безпощадност съветският диктатор притежава остър политически нюх и определени артистични способности. Още в разговорите с довереното лице на Рузвелт Хари Хопкинс той се държи като умел режисьор и способен актьор едновременно. Пряк поглед (обикновено Сталин гледа встрани или в гръб, когато решава съдбата на хората, а според преводача на Чърчил Хю Лънг „Сталин никога не гледа събеседниците си в очите”), искрено ръкостискане (Сталин обикновено не се ръкува), замяна на термина СССР с Русия (подчертава се приемствеността с аристократичната империя), изгъкване вероломството на Хитлер, който е нарушил дадената дума и сключения договор (макар самият Сталин никога да не се е чувствал обвързан с каквито и да било морални норми и принципи), и пр.

Друг важен приносен момент на книгата е свидетелството на автора, че Сталин се съгласява да отиде на Техеранската конференция в 1943 г. само след изричното обещание на Рузвелт да признае границата между хитлеристка Германия и Съветския съюз от 23 август 1939 г. Рузвелт отсяда при Сталин в съветското посолство в иранската столица. Това става по съвет на сина му, който отговаря за неговата охрана и казва, че „Сталин разбира от тези неща повече и от Хитлер”. Там се провежда лична конфиденциална среща между Рузвелт и Сталин и то без участието на Чърчил. За нея се известни малко подробности, но явно американският президент е силно повлиян от мрачния чар на съветския диктатор.

Един друг изследовател на проблема като Робърт Низбет в книгата си „Рузвелт и Сталин: пропадналото ухажване” (*Nisbet, Robert. Roosevelt and Stalin: The Failed Courtship. New York,*

1988) показва интересни аспекти от техните отношения, които са задълбочено доразкрити и интерпретирани от Георги Гунев. Той изтъква, че всичко е било окончателно решено по време на първата лична среща между двамата в Техеран чрез джентълменско споразумение. Докато в съзнанието на Рузвелт Мусолини и Хитлер са били просто гангстери, които трябва да бъдат усмирени и наказани, то на Сталин е гледал като на водач на велика, макар и не съвсем цивилизована държава, с когото би могъл да сключи **споразумение въз основа на дадена дума**, както с индианските вождове от пионерската епоха на Съединените щати. Под влияние на разногласията с Британската империя и Чърчил, той решава да направи максимални отстъпки на зловещата империя на Сталин, като в замяна разчита на отплата според принципа *la noblesse oblige* („благородството задължава“). Но **„принципите“ на последния са съвсем, съвсем други...** Рузвелт мечтае да „облагороди“ и „цивилизова“ Сталин, който умело го води за носа с „отстъпки“ в области, които са без особено значение за него. Така вместо 16 гласа в ООН за републиките на СССР, той приема да има 3 гласа (Руската федерация, Украйна и Беларус). Обещава мними демократични реформи в източно- и централноевропейските страни под негова власт. В съзнанието на Рузвелт режимът на Сталин е прогресивен и дори хуманен, но само по-грубоват и странен в сравнение с американския идеал.

Подходът на Рузвелт към Сталин е донякъде странен, а резултатите от него са печално известни. Георги Гунев изследва подробно такива деликатни теми като съюза между Сталин и Хитлер, Катинското дело, Варшавското въстание, Холокоста, въдворяването на американците от японски произход в лагери, насилственото връщане на руснаци в СССР и други, които и до днес повдигат не малко неудобни въпроси. Авторът подробно анализира всички ходове за прикриване на масовото убийство на полски военнопленници в Катинската гора (до Смоленск през 1940 г.), както и явното саботиране на помощта за съпротивата във Варшава през 1943 г. от страна на Сталин. Обстойно е разкрита зловещо неизползваната възможност за бомбардиране на лагера за масово унищожение Аушвиц или поне на комуникациите, водещи към него, което безспорно би спасило много невинни жертви на Холокоста.

Разбира се, в много от случаите Рузвелт просто е действал според специфичните интереси на своята страна или просто не е имал възможност да влияе на събитията в достатъчна степен. Да, той спасява Финландия, но едва ли би могъл (или би искал) да спаси Полша или някоя друга от източноевропейските страни. Печално известно е листчето с проценти на влияние в тези страни, което си разменят Чърчил и Сталин преди Ялтенската конференция.

Дни след кончината на американския президент, в конфиденциална среща с югославските комунисти Йосип Броз Тито и Милован Джилас, Сталин споделя, че **„тази война няма да е като досегашните, тъй като който окупира някаква територия, той налага на нея своята социална система“**. Това е истинският Сталин или „Чичо Джо“, както разнежено го наричат Рузвелт и Чърчил. Все пак някакво просветление идва накрая при Рузвелт, тъй като в последния запис в дневника му от 24 март 1945 г. се казва: **„Хариман [Аверил Хариман – посланик на САЩ в Москва] е прав. Със Сталин не може да се има нищо общо. Той наруши всички възможни правила“**. За съжаление това прозрение идва твърде късно, тъй като на 18 април същата година президентът Рузвелт умира. Всички изследователи, включително Георги Гунев, изтъкват, че личността на американския президент също крие своите загадки. Той е безспорно роден политик, чийто прагматизъм обаче понякога прекрачва доста широки граници. Така например не се поколебава да изпрати 120 хиляди невинни американци от японски произход в концлагери до края на войната.

На конференцията в Потсдам, само три месеца след неговата кончина, Сталин се среща с новия американски президент Труман, който го поздравява за успехите на Червената армия, която завладява Берлин в сърцето на Европа. Сталин му отговаря кисело: **„Да, но цар Александър стигна до Париж...“** (*император Александър I по време на войната срещу Наполеон в 1815 г.*). Изглежда Сталин също е имал мечти...